HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אין מפירין לו. לגודר אלא בפניו של מדיר: **במדין לך.** מהו במדין לך אלא הכי קא"ל במדין נדרת לפני יתרו לך והתר בפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו ויתרו הדירו למשה שלא לשוב מלריס מפני אותן אנשים המבקשים להורגו ואמר (י) רבי תלמיד חכם מיפר לעצמו: **ארנכא חיה.** שאינה מבושלת. ואית דאמרי חיה ממש שאוכל אותה כשהיא חיה: **הוה מצטער לדקיהו גבופיה.** שהיה רואה לגלות הדבר (כ) שיהו מבזין אותו בני העולם: **איפשיל אשבועתיה.** נשאל על שבועתו: **מאי עבדיתו.** דשריתון ליה מ"ט לא אמריתון ליה לדקיהו דלא מציתו למשריה אלא בפניו: **מתני' שהן נגולד.** דדמו לגולד אבל הן ממש אינן גולד ופותחין בהן: **שאביה רע.** תולה נדרו (ל) ברעות אביה מכלל דאי לא הוה רשע היה נושא אותה: **או שעשה תשובה.** דהיינו גולד פותחין בה ואומר לו בשעת חרטה אילו היית יודע שאביה עושה תשובה כלום היית גולד והוא אומר לא. וה"נ מכלב ונחש: **גמ' מת גולד הוא.** דהוי גולד גמור ומאי קאמר אינו כגולד: **אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר.** ברשעת אביה דמשמע כל זמן שאביה בחיים דולאי אם אמר שאיני נושא את פלונית אתם ודאי קאמרת השתא דאמר שאביה רע לפי שהוא רשע אינו נושא את בתו ואהכי פותחין לו לומר אילו היית יודע שמת: **ורבי יוחנן אמר.** לא הוי גולד כלל דנשעה שנגדר כבר מת (מ) אהכי פותחין לו דכבר מת בשעה שנגדר והוה ליה בטעות. והא דאמר במתני' שהן כגולד דדמו לגולד פורתא:

מתיב

שנהרג הנחש הרי הן כגולד (ו) **ואינו כגולד** (ז) **ואין חכמים מודים לו: גמ' קונם שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו' מת נולד הוא א"ר הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר** (ח) (ט) **כבר מת וכבר עשה תשובה** (ט) **קאמרי ליה**

מתיב

פניא המודר הנאה מחבירו אין מפירין לו אלא בפניו. אילא מ"ד דדוקא כשהנדר לגורך חבירו כגדר שנדר משה ליתרו לישב עמו להנאתו וכשבועת לדקיהו לגבוכד נגר דמייתי בסמוך שהיתה לתועלתו כדי שלא יבזוהו אבל גדר שנדר שלא לגורך חבירו מתירין לו שלא בפניו. ומסתברא דהא מילתא

תניא (ח) א"המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא ג"בפניו מנה"מ אמר רב נחמן דכתיב [1]ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב ג"מצרים כי מתו כל האנשים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב [2]ויואל משה אין אלה אלא שבועה דכתיב [3]ויבא אתו באלה (ח) [4]וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים (חיים) מאי מרדותיה אשכחיה צדקיה לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה א"ל אישתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא אישתבע (ט) לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה איתשיל אשבועתיה ואמר שמע נבוכד נצר דקא מבזיין ליה שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו אמר להון חזיתון מאי קא עביד צדקיהו לאו הכי (ג) אישתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא א"ל איתשלי אשבועתא [א"ל מתשלין אשבועתא] אמרי ליה אין אמר להו בפניו או אפילו שלא בפניו אמרי ליה בפניו אמר להון ואתון מאי עבדיתון מאי טעמא לא אמריתון (ד) לצדקיהו מיד [5]ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק (ה) ששמטו כרים מתחתיהם: **מתני' רבי מאיר אומר יש דברים שהן כגולד** [2]ואינן כגולד [7]ואין חכמים מודים לו כיצד אמר קונם (ו) שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב או (ז) ואינו כגולד (ח) ואין חכמים מודים לו: **גמ' קונם שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו' מת נולד הוא א"ר הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר** (ח) (ט) **כבר מת וכבר עשה תשובה** (ט) **קאמרי ליה**

מתיב

לצדקיהו ואי אפילו בדיעבד אינו מותר היכי הוי שרי ליה לצדקיהו לגלויי מילתא משמע דיעבד שרי. וכ"ת אכתי קשיא דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרו ליה סנהדרין לצדקיהו איכא למימר דלדבר מצוה מתירין ולצדקיהו הוה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומתבטל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מצות המלך שמצוה עליהם להתירו מצוה היא עליהם לקיים וכך תרלו בתוספות ומ"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לצדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין אלו ראיות דלעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי הכתוב לוזח בצדקיהו ומעניש בדבר כדכתיב וגם בנבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים וכן כתב הראב"ד ז"ל ולא וראה מה עלתה בו וכסנהדרין והתיא דגיטין נמי לאו ראיה היא דנדר אלמנה מכיון שנדרה ליתומים מה תועלת יש לתיובתא באיסור פירותיה ועוד דהכי קאמרינן דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ותאסור להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין בס"ד: **מתני' יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד.** לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דכיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גמ' נעשה כתולה נדרו בדבר.** כדפרישית ומש"ה שרי אפי' בלא שאלת חכם. והכי איתא בירושלמי [פ"ט ה"ג] דאמרינן התם מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לובש שחורים ולבש לבנים מותר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרינן.** כלומר שמת קודם נדרו והוה ליה נדר טעות. ול"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דברים שהן כגולד דכיון דכבר מת לא דמי לגולד כלל:

תנא

ו א מי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ז ופ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף כ:
ז ב מי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ב סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יט:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
2. וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לְשֶׁבֶת אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפֹּרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:
שמות ב כא
3. וַיַּקֵּשׁ מִזַּרְע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבָא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:
יחזקאל יז יג
4. וְגַם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים וַיְקַשֵּׁ אֶת עָרְפּוֹ וַיְאַמֵּץ אֶת לְבָבוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב לו יג
5. יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְּמוּ זִקְנֵי בַת צִיּוֹן הֶעֱלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם חָגְרוּ שַׂקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלֹת יְרוּשָׁלִָם:
איכה ב י

מוסף רש"י

ויואל משה. מדרשו לשון אלה. נשבע לו אלא יוחן ממדין כי אם ברשותו (שמות ב כא). **ואינן כגולד.** שעושין מהם פתח, שאין להם תורת גולד (ראמ"ה בשמו). **נעשה כתולה נדרו בדבר.** כאילו אמר שאיני נושא פלונית כל ימי אביה, דמסיק אדעתיה, הילכך פותחין במיתתו, אבל לעולם לא לא אמר קונם שאיני נהנה לפלוני שאינו סופר, הילכך גולד ממש ואין פותחין בו, דהא לא אסיק אסברותו אדעתיה (שם). **וכבר מת.** ולא הוי גולד הילכך פותחין בו, דאמר דקאמר שהן כגולד שדומין לגולד (שם).

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתו בגלגל וכתיב וגם במלך: (ב) שם אישתבע ליה לטוף: (ג) שם לאו הכי הוה דאישתבע בשמא דשמיא דלא מגלית מ"ל איתשילית אשבועתאי אמר להון מתסלין על שבועתא אמרי ליה: (ד) שם אמריתון ליה לצדקיהו: (ה) שם אמר ר' יצחק מלמד שמטו: (ו) שם אמר קונם שאיני כל"ל וכן לקמן: (ז) שם ואינן כגולד: (ח) שם ור' יוחנן אמר וכבר מת: (ט) שם קאמרינן ליה: (י) רש"י ד"ה במדין לך וכו' ואמר רבן גמליאל תלמיד חכם אינו מתיר לעצמו. ר"ב עי' לקמן דף פא ע"ב: (כ) ד"ה הוה מצטער וכו' הדבר כדי שיהיו מבזין: (ל) ד"ה שאביה רע תולה נדרו ברשעות אביה: (מ) ד"ה ור' יוחנן וכו' ואהכי פותחין לו דכיון דכבר מת בשעה שנגדר הוה ליה בטעות:

גליון הש"ם

בר"ן ד"ה תניא וכו' ד"הכ"ב שמא. עי' לעיל דף ז ע"ב בר"ן ד"ה נזהו בפניו:

פירוש הרא"ש

המודר הנאה מחבירו. פי' ה"ר אליעזר ממי"ץ שנדר לדעת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו דכיון דאיינו מדעתו דאין לתיר מדעתו אבל אין לתיר אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא בפניו הוא התרה כדחזינן בלדקיהו שהיה לדיק גמור והתיר מדרו שלא בפני עבוכדנצר ואסור לחכם להתירו והם הוצרכו לעשות מפני אימת המלך ולישנא דהמודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שנדר הנאה ממנו ובריך שיתירו לו לכתחלה בפניו ומפרש דעמא בירושלמי מפני החשד ומפני הבושה דכיון יודע שנדר הימנו אם לא ידע כמו כן בהתרה יחשדנו שמזלזל בנדרו וגם צריך שיתביים בפניו בהתרה וכשהוא בפניו מתירו בעל כרחו וא"ל דעמו: מתני' יש דברים שהם כגולד. נראים כגולד ואינן כגולד ופותחין בהן ואין חכמים מודין לו: **אמרו לו מת.** בגמרא פריך והא מיתה גולד הוא: **גמ' מיתה גולד הוא.** והיאך א"ר מאיר דפותחין במיתת אביה: **נעשה כתולה נדרו בד"א.** כאילו פירש כל זמן שאביה קיים הילכך לא הוי גולד אבל תנאי גמור לא הוי גולד כגולד ואינם כגולד מכלל דפותחין לו ומתיריס לו אבל בירושלמי גרס שמואל אמר משום נדר טעות כבר מת אב כבר מת כלב ר' אילעי בשם ר"א מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לפלוני כל זמן שהוא לובש שחורים ולבש לבנים מותר בו ר' זעירא בשם ר' יוסי אף הוא אינו צריך היתר חכם: **וכבר מת.** אמרו לו כבר מת אביה וכבר עשה תשובה הלכך הוי נדר טעות מעיקרא והכי [פירוש] דמתני' יש דברים שהם כגולד כלומר שאסרום חכמים כגולד אע"פ שאינן כגולד דגזר ר"מ מת כבר אטו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן מת כבר אטו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי:

תוספות

דתנן המודר הנאה מחבירו. שנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא בפניו. ופ"ת מה בדעתו של לדקיהו משמע דלפניו הייו דבעי מדעתו וקשה דהכא לא שייך שהרי נדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ואין שום סברא שיצטרך דעתו להתיר נדרו לכ"ע דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בע"כ כיון שיהיה בפניו וכן משמע במדין לך והתיר נדרך אפילו בע"כ דיתרו ואתי קוגיא דהכא כטעמא דמפני החשד וירושל' מפרש שי טעמיס אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם ולאותו טעם פ"ל דעתו כדפרישית ועוד מפרש טעם אחר מפני בושה שיתביים בפניו ח) ומעעתי כטעמא דמפני החשד ולא כפר"ת דגטין שמפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הנדר דהכא המודר הנאה אחיי ולא לא מיישינן וחכמים אוסרין דמיישינן דלמא מיחלף במת אחר הנדר וכן גזרינן כשעשה תשובה אטו היכא דלא עשה: